

УДК 930.253(477)

Тетяна Боряк

ПРАЗЬКИЙ АРХІВ У ЦДАВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ОБРАХУНКІВ КІЛЬКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ

У статті вивчено сегмент Празького архіву, який в результаті переміщення його з Праги опинився у ЦДАВО України. Проаналізовано проблему виокремлення Празького архіву з фондів ЦДАВО України та подано його обсяг.

Ключові слова: архівна україніка, Празький архів, ЦДАВО України.

В статье исследован сегмент Пражского архива, который после перемещения его из Праги оказался в ЦДАВО Украины. Проанализирована проблема извлечения Пражского архива из фондов ЦДАВО Украины и указан его объем.

Ключевые слова: архивная украиника, Пражский архив, ЦДАВО Украины.

The article explores part of the Prague Archives that is kept now in TsDAVO of Ukraine in the result of several transfers from Prague. The problem of allotment of the Prague Archives out of the TsDAVO's documents and the Prague Archives' amount is given.

Key words: Archival Ukrainianica, the Prague Archives, TsDAVO of Ukraine.

Питаннями історії переміщення та опрацювання архівних, бібліотечних та музейних сегментів Празького архіву (далі – ПА) займалися такі дослідники, як Л. Лозенко¹, А. Кентій², Патриція Кеннеді Грімстед³, М. Мушинка⁴, М. Палієнко⁵ та Л. Яковлева⁶. Відповідно, поставала проблема обрахунку кількісних параметрів сегментів ПА, адже первісно цілісний масив колекцій його фондоутворювачів – Українського історичного кабінету (далі – УІК) та Музею визвольної боротьби України (далі – МВБУ) – було розпорошено між низкою установ як в Україні, так і у Чеській Республіці.

Оскільки найбільший сегмент ПА відклався в ЦДАВО України, саме параметри цього сегмента стали об'єктом зацікавлення дослідників. Однак останні не наважувалися робити власні обрахунки, а у літературі використовуються цифри, подані у звітних документах відділів, в яких проходили опрацювання сегменти ПА: 340 фондів (36956 справ) УІК та 173 фонди (7232 справи) МВБУ⁷.

Нижче наводимо звітні цифри, на які спираються дослідники, подаємо нашу методику обрахунку сегменту ПА у ЦДАВО України і його результати.

7 червня 1977 р. ЦДІА УРСР повідомив відділ комплектування, обліку та експертизи Головархіву УРСР, що у 1945–1951 рр. матеріали УІК було оброблено і сформовано з них 340 фондів (36 956 справ) та 752 кг розсипу⁸. Очевидно, у ЦДІА УРСР не було враховано, що водночас із документами УІК опрацьовувалися й мате-

ріали надходжень з інших місць і разом із тими матеріалами результат опрацювання склав 340 фондів.

Після ліквідації спеціального відділу таємних фондів (далі – ТФ) ЦДІА УРСР у м. Києві, в якому опрацьовувалися колекції УІК 1945 р. надходження, архівні документи ПА в кількості 258 фондів (23410 справ та 69 кг розсипу) було передано до ЦДАЖР УРСР, що перебував у Харкові.

18 березня 1963 р. відділ фондів республіканських установ ЦДІА УРСР у м. Києві, який опрацьовував колекції МВБУ, що надійшли в УРСР у 1958 р., передав 173 фонди (7232 справи, сформовані з розсипу надходження 1958 р.) до відділу ТФ цього ж архіву⁹.

Навні й інші цифри подані у звіті про роботу відділу ТФ ЦДІА УРСР від 2 січня 1964 р. – про прийняття від відділу фондів республіканських установ у 1963 р. 290 фондів (12829 од. зб. і 1794 кг розсипу), на 456 од. зб. складено акти на знищення – очевидно, тут йдеться про загальний обсяг документів, включно з документами ПА¹⁰.

Перш ніж перейти до методики встановлення обсягу ПА, відзначимо, що головною проблемою, з якою стикається дослідник при намаганні визначити параметри ПА у масиві документів ЦДАВО України, є паралельне опрацювання в другій половині 1940-х рр. як масиву ПА, так і надходжень еміграційних документів із інших країн.

Аналіз справ фондів ПА у ЦДАВО України засвідчив, що їхнє розсекречення в основному

© Тетяна Боряк, 2011

відбувалося у 1990–1995 рр., а особливо інтенсивно – у 1992 р. та 1994 р.*, хоча М. Палієнко вважає, що процес розсекречення колишніх складових колекцій УІК та МВБУ мав місце «на межі 1980–1990-х років»¹¹. Про переведення документів ПА на відкрите зберігання переважно на початку 1990-х років свідчить і повідомлення директора архіву Л. Яковлевої у підсумках роботи ЦДАВО України за 1994 р.: «розсекречені документи своєчасно готувалися і передавалися на ремонт, реставрацію, оправу, в першу чергу – це празькі фонди, на які постійно великий попит дослідників читального залу архіву»; до цього ще додавалося, що у 1994 р. було розсекречено 240 фондів¹².

3 березня 1994 р. відбулося засідання комісії з розсекречення діловодства ЦДІА УРСР у м. Києві за 1945–1990 рр., на якому доповідалося про ознайомлення з означеними матеріалами, які містять інформацію про вивезені нацистами архіви та матеріали, передані з Чехословаччини, і про висновок, що «архівні справи не містять в собі якихось державних таємниць». Було вирішено перевести діловодство архіву за 1945–1990 рр. на загальне зберігання¹³.

Довідковий апарат ЦДАВО України відкриває доступ до первинного масиву інформації, а саме – переліки фондів потенційного ПА. Нині архів пропонує дослідникам два окремих переліки: за інституціями і особами.

Перша спроба окреслити контури документального масиву ПА належить архівістам ЦДАВО України, які після розсекречення празьких архівів опрацювали і надали для користування у читальному залі довідник інституційних фондів «Перелік фондів ЦДАВО України, які мають відношення до Празького українського архіву» (далі – «Перелік») за підписом тодішнього директора архіву Л. Яковлевої¹⁴. Він містив 260 фондів, які за походженням є фондами: УНР періоду існування та подальшого існування в країнах Польщі, Франції; еміграційних організацій у Відні, Німеччині, Польщі (головним чином Львові і Варшаві); організацій у Чехословацькій Республіці. Два перших сегменти викликають підозру щодо їхнього беззаперечного походження з Праги, адже є відомими переміщення еміграційної україніки з Польщі і Німеччини.

Перелік особових фондів, ідентифікованих як такі, що належать до чехословацького еміграційного масиву, нараховує 107 фондів¹⁵. Він

з'явився у результаті роботи архівістів ЦДАВО України над проектом «Українська еліта ХХ ст.: зведений реєстр особових архівних фондів», започаткованим Держкомархівом України на початку 2000-х років. На відміну від «Переліку», його дійові особи є майже виключно «празького походження», за винятком кількох урядовців УНР.

Для порівняння слід зазначити, що нині у ЦДАВО України розсекречено 1167 фондів (загальна кількість «празьких» фондів, подана у переліках, становить 367 позицій, тобто близько третини колишніх таємних фондів).

Нами було всебічно проаналізовано вказані елементи довідкового апарату. З одного боку, використали справи фондів і порівняли їх зі списком розсекречених фондів, з іншого – залучили два списки, складені архівістами за результатами надходжень із Праги.

Спинимося на першому виді аналізу. Опрацьовані нами понад 400 справ фондів дали такі результати:

1) понад 200 фондів не містять відомостей, які б давали змогу ідентифікувати їх як празькі. В окремих випадках не можна виключати їхньої належності до «празького» еміграційного масиву, адже перші дати записів у таких справах фонду зазначені як 1951, 1961 – роки опрацювання надходжень із Праги.

2) 194 фонди можна ідентифікувати як складові фондів УІК, оскільки вони мають записи у вигляді первісних інвентаризаційних записів у справах фондів про джерело походження. 122 фонди мають записи про надходження у вересні 1945 р. у складі УІК із Праги або у вересні 1945 р. із Праги; 65 фондів мають лише дату надходження – «вересень 1945 р.»; решта – має запис про надходження у вересні 1945 р. як дар чехословацького уряду (разом 194, і один запис – фонд М. Грушевського, переданий ЦДІА УРСР у м. Києві). Враховуючи те, що такі фонди надходження «вересня 1945 р.» йдуть вперемішку з тими, що надійшли з УІК, а також написами про надходження у вересні 1945 р. із Праги, 65 фондів було віднесено нами беззастережно до «празьких». Очевидно, архівісти заповнювали інвентаризаційні записи справ фондів із варіаціями.

Треба зазначити, що згадані записи справ фондів не можуть викликати стовідсоткової довіри. Так, наприклад, справи фондів УВУ № 3859 та УГА в Подєбрадах № 3795 розповідають про походження фондів із УІК у Празі у вересні

* Документи російського еміграційного сегмента (Російського закордонного історичного архіву (РЗІА) і Донського козачого архіву) переведено на відкрите зберігання у 1988 р.

1945 р., хоча нам відомо, що архів УВУ та УГА було віднайдено пошуковою групою у Празі, безвідносно до УІК¹⁶. Очевидно, у такі деталі архівісти не вникали, а вносили дані на основі надходження до Києва – у вересні 1945 р. Важливим для нас є те, що інвентаризаційні записи справ фондів було складено у червні – серпні 1949 р., тобто до надходження в 1958 р.

При опрацюванні фондів потенційного ПА важливо мати на увазі, що такі фонди науково-технічно опрацьовувалися за скороченим циклом. Саме тому справи фондів містять мало інформації про пряме походження з Праги (окрім справ фондів із зазначенням УІК чи Праги як джерела надходження). Переважна більшість справ фондів потенційних складових «празького» сегмента починається актами передачі їх з одного архіву до іншого, інколи – без зазначення назв цих архівів. Лише за прізвищами відповідальних осіб можна з'ясувати, що, наприклад, ЦДІА УРСР у м. Києві передавав документи до ЦДАЖР УРСР у Харкові.

Аркуш фонду складався не працівниками архіву, який передавав документи, як це мало б бути насправді; він складався в архіві, де вже перебували фонди. Аркуш фонду має графу «дата початкового приймання фонду». Якщо є відомості про надходження матеріалів із Праги, то іноді аркуш фонду дублює дату історичної довідки (вересень 1945 р.), але в більшості випадків дата приймання фонду відсутня. То ж для встановлення належності до ПА неможливо залучити дані аркуша фонду.

Акти перевірок наявності документів фондів як празького, так і непразького походження мали місце у 1959–1961, 1969–1975 рр. Якщо ж Прага встановлюється як місце їхнього походження, тоді акти перевірок, як і відомості про об'єднання фондів, є надзвичайно корисними для простеження історії фондів з початку 1960-х до кінця 1980-х рр.

Звернемося до результатів іншого напрямку аналізу справ фондів. Нами на список розсекречених фондів ЦДАВО України накладалися дані справ фондів про їхнє походження. Потім порівнювалися отримані дані з переліком особових фондів «празького» походження. 65 фондів переліку особових фондів збіглися із записами в справах фондів про походження з УІК із Праги чи про надходження у вересні 1945 р. Тобто відомості про походження 42-х фондів переліку особових фондів, очевидно, слід шукати у надходженні 1958 р. При порівнянні «Переліку» зі списком розсекречених фондів виявлено, що

117 фондів мають запис про походження з УІК із Праги чи у вересні 1945 р. (і один запис у справі фонду № 3988 «Комітет допомоги біженцям з Карпатської України», якого не виявлено у «Переліку»; очевидно, його було долучено до складу іншого фонду). Мабуть, відомості щодо походження решти 143-х фондів «Переліку» треба шукати у надходженні 1958 р.

Після порівняння інституційного та особового переліків зі списком розсекречених фондів ЦДАВО України залишається дев'ять і три фонди відповідно, які не зазначені в двох описах та справи фондів яких мають запис про походження з УІК чи дату «вересень 1945 р.» Ці справи запропоновано нами внести у два переліки. У п'яти випадках ідентифікація ускладнена, оскільки п'ять фондів зазначено під різними назвами як у списку розсекречених фондів, так і в описі особових фондів, і всі вони мають запис про походження з УІК. Склавши всі дані (65+117+12), отримаємо 194 фонди, які були складовими УІК, згідно із записами в їхніх справах фондів.

Звернемося до другого напрямку аналізу – порівняння згаданих переліків інституційних та особових фондів зі списками фондів: спеціального відділу ТФ ЦДІА УРСР від 15 квітня 1952 р. (215 позицій)¹⁷ (далі – Список 1952 р.) та організацій, установ і особистих фондів українських емігрантів відділу фондів республіканських установ ЦДІА УРСР від 6 січня 1962 р. (175 позицій)¹⁸ (далі – Список 1962 р.). Підставою для вибору саме цих списків з-поміж понад десяти інших є те, що саме ці списки є підсумковими: Спеціального відділу ТФ ЦДІА УРСР для передачі надходження 1945 р. і відділу республіканських установ ЦДІА УРСР – для надходження 1958 р.

Отже, «Перелік» збігся із Списком 1952 р. у 120-ти випадках, включно з двома фондами, відсутніми у реєстрі фондів ЦДАВО України; із Списком 1962 р. – у 110-ти випадках (згаданий фонд № 3988 також зазначений у Списку 1962 р.). Із 228-ми фондів 28 наявні в обох Списках. Це означає, що були документи однакових фондоутворювачів надходжень 1945 і 1958 рр., адже УІК і МВБУ комплектувалися подібними джерелами. Порівняння переліку особових фондів з двома зазначеними списками показало, що 59 фондів збіглося із Списком 1952 р., 32 – із Списком 1962 р. Із 91-го фонду дев'ять є спільними для обох списків.

Таким чином, у переважній більшості випадків переліки інституційних і особових фондів «празького» походження збігалися із списками, складеними у процесі фондування еміграційних матеріалів. Більшість фондів виявилася спільною для

Переліку особових фондів і Списку 1952 р., що може свідчити про більшу кількість документів особового походження, привезених із Праги восени 1945 р. Натомість «Перелік» має майже однакову кількість фондів для обох Списків. Тож складені переліки фондів ПА, безумовно, мають свою логіку.

Якщо ж розглянути статистичні дані з точки зору списків, то Список 1952 р. налічує 177 фондів інституційного характеру та особових фондів (а також два згаданих вище, яких немає у «Переліку») з 215-ти позицій Списку, а Список 1962 р. – 142 фонди переліків (крім одного, відсутнього у «Переліку») із 175-ти позицій. Переважну більшість фондів обох Списків відображено у переліках.

Слід відзначити, що в довідковому апараті не відображено 15 фондів Списку 1952 р. та 24 фонди Списку 1962 р. (хоча фактична кількість фондів, наявних у Списках і відсутніх у переліках, є меншою, зважаючи на наявність в обох Списках однакових фондів), за винятком фондів, переданих в архіви Москви чи інших міст. З іншого боку, 59 фондів «Переліку» і 13 – переліку особових фондів ПА виявилися без «родовіду»: про 72 фонди, відображені в довідковому апараті як фонди «празького» походження, не виявлено свідчень у справах фондів і списках комплектування про їхню належність до ПА. Очевидно, можуть бути використані інші документи для підтвердження або спростування цього: всі списки комплектування 1945 – 1960-х років, «Вісти МВБУ», книги надходжень УІК тощо. Нарешті, згадані вище два переліки, на нашу думку, не можуть претендувати на вичерпність, поки не буде проведено пошукову роботу в двох зазначених напрямках і не досліджено розсекречені фонди на предмет наявності серед них фондів ПА.

Характерною рисою «празьких» фондів в ЦДАВО України, яка ускладнює ідентифікацію документів ПА, є відсутність наскрізної нумерації. Фондування відбувалося вперемішку з іншими фондами, в тому числі – походження з УРСР. Так, перший зафіксований фонд, який складається з документів УІК, має номер 1429 («Канцелярія Директорії УНР»), певна масовість починається з фонду 3192 («Українська військово-санітарна місія в справах українських полонених у Німеччині, Берлін»); документи фондів УІК закінчуються номером 4102 («Громадська українська реальна гімназія Ржевниці, Модржани (Чехо-Словаччина»); назви фондоутворювачів у містах ЧСР охоплюють фонди з номеру 4354 («Українська академічна громада і товариство у

м. Брно (Чехо-Словаччина)») до умовно номеру 4465 («Документи і матеріали українських еміграційних установ, організацій та різних осіб (колекція»)). Незважаючи на розпоршеність фондів за номерами, наявна система: масив фондів, окреслений у певному виді довідкового апарату, іде, як правило, підряд, з деякими «випадіннями» окремих фондів, що пов'язано із сформованістю таких фондів із раніших надходжень.

Після проведення такої тривекторної роботи нами було виявлено список фондів УІК «после разборки материалов кабинета сотрудниками отд[ела] секретных фондов Центр[ального] госуд[арственного] исторического архива, в октябре – ноябре 1945 г.»¹⁹. Список із 208-ми позицій, підписаний В. Зиковою, було складено 20 грудня. Проте частину фондів (22) нами не було ідентифіковано, що свідчить про їхнє включення до споріднених фондів на певному етапі. Частину фондів передано ЦДАЖР СРСР (три фонди, що стосуються УПСР, Соціалістичної партії та Української соціал-демократичної партії за кордоном) та ЦДІА УРСР у м. Львові (три фонди, в тому числі НТШ).

Перед нами постала методологічна проблема: чи можна вважати, що архівісти ретельно вносили до списку тільки те, що належало УІК, чи могли змішати документи УІК з тими, що надійшли восени 1945 р. з Кракова? Припускаємо, що навряд чи відділ встиг опрацювати надходження з Кракова на момент складення списку 20 грудня 1945 р. До того ж із Кракова їх надійшло значно більше, ніж зазначено в списку. Також про надходження переважної більшості фондів списку з Праги свідчить той факт, що майже всі позиції списку УІК збіглися з інвентаризаційними записами у справах фондів про надходження їх у вересні 1945 р. з Праги чи УІК. З іншого боку, є фонди з такими записами, відсутні в списку УІК (23), і навпаки: фонди, яких немає у переліках, але які мають записи про походження з УІК (16).

Загалом виявлено 172 фонди із записами про належність до УІК (включно з двома, відсутніми у реєстрі фондів ЦДАВО України) з наявних 208-ми позицій списку. Ймовірно, що саме список УІК було покладено в основу складення інституційного та особового переліків «празьких» фондів.

Порівняння справ фондів, списків 1952 р. та 1962 р. із списком УІК дало змогу побачити процес опрацювання фондів та додати до переліку вже наявних «празьких» фондів нові – принаймні 39 фондів.

Нами нараховано 94 фонди, створені переважно на території Польщі, а також Німеччини, Франції, Австрії та США, про які в довідковому апараті немає відомостей стосовно їхнього походження з чехословацького еміграційного осередку (крім семи фондів, які були складовою паризького українського еміграційного осередку, про що є запис у справі фондів, а потрапили вони до УРСР з Мінська восени 1946 р.), ідентифіковані нами з позначкою «ем» (еміграційні). Зважаючи на поганий стан облікової документації науково-технічного опрацювання таємних фондів пов'єнних десятиліть, доцільним є подання фондів еміграційного походження та фондів ПА в одному списку.

Також ідентифіковано один фонд із Праги міжвоєнного періоду, але справи фондів та списки не підтверджують цю інформацію; цей фонд нами віднесено до «празького» масиву. Загалом підтверджено приналежність і віднесено до ПА 323 фонди, що складає 28129 справ і 4 кг розсипу*, а для фондів еміграційного походження (94) – 1887 справ.

Нарешті, складений перелік дає можливість підкреслити варіативність джерел комплектування фондів, головне – періоду Української революції, частина матеріалів яких походить з Праги, частина – з інших джерел (наприклад, ф. 1429).

Не обійшлося і без «нестиккування». Виявлено неточності переліку особових фондів, оскільки не збігаються назви фондів переліку і реєстру фондів ЦДАВО України. Так, фонд Я. Зозулі в переліку позначено під номером 3879, а в реєстрі – 3878; загалом виявлено 10 таких фондів.

Слід відзначити, що М. Палієнко навела як приклад змішання справ 1945 р. та 1958 р. надходження у семи фондах масиву ПА у ЦДАВО України²⁰. Хоча незрозуміло, який рівень довідкового апарату використовувався дослідницею (справи чи описи фондів), цей приклад зайвий раз доводить інформаційний потенціал довідкового апарату архівів. Нами проведено таку атрибутивну роботу стосовно всього комплексу ПА у ЦДАВО України.

Отже, проведено комплексний аналіз найбільшого сегмента ПА, що зберігається у ЦДАВО України. Шляхом порівняння відомостей про походження фондів із Праги, отриманих зі справ

фондів (194 фонди), та списків-результатів опрацювання документів, переданих з Праги, з наявними інституційним та особовим переліками фондів ПА (1990-ті роки), виявлено документи «празького» еміграційного комплексу. 65 фондів переліку особових фондів збіглися із записами у справах фондів про походження з УІК з Праги чи про надходження у вересні 1945 р. 117 фондів «Переліку» мають запис про походження з УІК з Праги чи у вересні 1945 р. З іншого боку, Список 1952 р. налічує 177 фондів інституційного переліку та переліку особових фондів (і два згадані вище, яких немає у «Переліку») з 215-ти позицій Списку, а Список 1962 р. – 142 фонди переліків (крім одного, відсутнього у «Переліку») з 175-ти позицій.

Порівняння справ фондів, списків 1952 та 1962 рр. зі списком УІК дало змогу досягнути процес опрацювання фондів та додати до переліку вже наявних «празьких» фондів нові – принаймні 39 фондів. Нами також складено перелік 94-х фондів, створених переважно на території Польщі, а також Німеччини, Франції, Австрії та США, про які в довідковому апараті немає відомостей щодо їхнього походження з празького еміграційного осередку**.

Звернемося до обрахунків обсягу ПА у ЦДАВО України. Про надходження 1958 р., з огляду на його унікальність як єдиного документального масиву з однієї країни, що не змішувався з надходженнями з інших країн, маємо відносно чіткі та достовірні відомості. Остаточний обсяг опрацьованого сегмента ПА (колишніх колекцій МВБУ) – 173 фонди обсягом у 7232 справи.

Як було зазначено вище, ситуація з кінцевими кількісними параметрами УІК гірша. Діапазон становить від 215 до 340 фондів. Якщо відштовхуватись від наших обрахунків обсягу сегмента ПА у ЦДАВО України, то маємо цифру у 28 405 справ і 4 кг розсипу (надходження 1945 р. та 1958 р.).

Кількість фондів, визначених нами як сегмент ПА у ЦДАВО України, становить 323. 215 фондів, які видаються нам найімовірнішою кількістю фондів УІК, у сумі з 173-ма фондами МВБУ становлять 388 фондів. З огляду на передавання частини фондів до Москви та приєднання фондів 1958 року надходження до вже наявних 1945 р. надходження, цифра 388 може наблизитись до кінцевої у 323.

* Зведений показник за обліковими даними 1940–1950-х років. Ідентифікувати розсип із сформованими з нього згодом справами різних фондів, зрозуміло, неможливо.

** Про фонди «еміграційного походження» в ЦДАВО України писала також М. Палієнко.

Якщо відняти від підрахованого нами обсягу ПА у ЦДАВО України обсяг фондів, утворених із колекцій МВБУ, отримаємо цифру у 21173 справи (28405–7232), які мають складати фонди УІК.

Підрахунок обсягу 215 фондів, з урахуванням вилучених та переданих до інших архівів, але без справ періоду німецької окупації, продемонстрував цифру в 16451 справу та 61 кг розсипу. З них мінімум 526 справ було передано до інших архівів.

Тому не можна відкидати й кінцевого обсягу фондів УІК як 258-ми фондів (23410 справ та 69 кг розсипу), оскільки 23410 справ ближчі до ідеальних 21173 фондів УІК майже в два рази, ніж 16451 до 21173. З іншого боку, у поєднанні із 173-ма фондами МВБУ отримуємо цифру у 30642 справи (23410+7232), яка близька до загального обсягу сегмента ПА в ЦДАВО України та 94-х фондів еміграційного походження – 30292 справи (28405+1887).

Отже, відповідно до наших обрахунків, остаточний обсяг фондів УІК має становити 21173 справи, але цифрові параметри, зафіксовані звіт-

ною документацією різного рівня та років, не дають такої цифри через опрацювання колекції УІК разом з іншими еміграційними зібраннями. Зауважимо, що встановити обсяг фондів у ЦДАВО України нам дала змогу внутрішньо-архівна облікова документація, що зайвий раз підтверджує важливість її комплексного використання при дослідженні історії походження фонду.

Однак з упевненістю можна констатувати, що цифра у 340 фондів (36956 справ) та 752 кг розсипу, подана Л. Лозенко²¹ як кінцевий обсяг колишніх колекцій УІК, є завищеною, вона містила й інші сегменти еміграційних фондів.

Насамкінець подамо витяги з таблиць, укладеними за зазначеною вище методикою, про повоєнну долю документальної спадщини української еміграції в Європі. Перший додаток фіксує факти наявності/відсутності потенційних фондів ПА у ЦДАВО України за трьома джерелами: справою фонду, Списками 1952 р. та 1962 р., а також Списком УІК.

«ПРАЗЬКІ» ФОНДИ У МАСИВІ ЕМІГРАЦІЙНИХ ФОНДІВ ЦДАВО УКРАЇНИ
(фрагмент таблиці)*

№	№ ф.	Назва фонду	Справа фонду	Список 1952 р.	Список 1962 р.	Примітки/джерело походження
1 ем	380	Український національно-державний союз у Відні (Австрія)	–	–	–	–
2	1075	Військове міністерство Української Народної Республіки – Київ, Вінниця, Проскурів, Кам'янець-Подільський, Станіславів (Галичина), Тарнів (Польща)	–	–	+	Список УІК
[...]	[...]	[...]	–	–	–	[...]
323	4465	Документи і матеріали українських емігрантських установ, організацій та різних осіб (колекція)	–	–	+	Акт перевірки поч. 1970-х рр.
94 ем	4547	Стелецький Борис Михайлович генерал, начальник штабу гетьмана Скоропадського	–	–	–	–

Друга таблиця на рівні справ фіксує приналежність до ПА та еміграційного масиву загалом

і надає обсяг зазначених документальних масивів у ЦДАВО України.

* Повністю ця і наступна таблиці публікуються у монографії автора «Документальна спадщина української еміграції в Європі: сторінки історії (1945–2010)», яка друкується.

ЗВЕДЕНИЙ ПЕРЕЛІК ФОНДІВ «ПРАЗЬКОГО АРХІВУ»,
ВИЯВЛЕНИХ В АРХІВАХ, БІБЛІОТЕКАХ ТА МУЗЕЯХ УКРАЇНИ
(фрагмент таблиці)

№	№ фонду	Назва фонду	Обсяг фонду	Хронологічні межі
I. АРХІВНИЙ (РУКОПИСНИЙ) СЕГМЕНТ ПА				
ЦДАВО України				
1	1065	Рада народних міністрів Української Народної Республіки – Київ, Кам'янець-Подільський; Тарнів (Польща)	1072 справи 7 ПА	1918–1923
2	1075	Військове міністерство Української Народної Республіки Київ, Вінниця, Проскурів, Кам'янець-Подільський, Станіславів (Галичина), Тарнів (Польща)	1322 справи Список УІК: 2 кг розсипу ПА; Список 1962 р.: 3 справи ПА	1918–1929
[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
323	4465	Документи і матеріали українських емігрантських установ, організацій та різних осіб (колекція)	1132 справи ПА	1901–1948
Разом: 28405 справ і 4 кг розсипу				
ЦДАВО України: фонди еміграційного походження				
1 ем	380	Український національно-державний союз у Відні (Австрія)	7 справ	1918–1920
[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
94 ем	4547	Стелецький Борис Михайлович – генерал, начальник штабу гетьмана Скоропадського	4 справи	1916–1926
Разом: 1887 справ				

¹ Лозенко Л. З історії Празького українського архіву // Міжнародні зв'язки України: наук. пошуки і знахідки. – 1997. – № 1–6. – С. 85–94; *Вона ж.* Празький український архів: історія і сьогодення // Архіви України. – 1994. – № 1–6. – С. 18–30.

² Кентій А. В. Фонд «Український музей» у Празі ЦДАГО України як складова «Празького архіву» // Архіви України. – 2000. – Ч. 1–3. – С. 43–49.

³ Грімстед Патриція Кеннеді «Празькі архіви» у Києві та Москві. Повоєнні розшуки і вивезення еміграційної архівної україніки. – К.: ДЦЗД НАФ, 2005. – С. 31–34.

⁴ Мушинка М. Музей визвольної боротьби України та доля його фондів: іст.-архів. нариси. – К.: ДЦЗД НАФ, 2005. – С. 105–108.

⁵ Палієнко М. Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій). – К.: Темпора, 2008. – 687 с.; *Вона ж.* Архіви української еміграції в радянських спецховищах: пе-

реміщення, опрацювання, використання // Укр. іст. журнал. – 2006. – № 1. – С. 196–213; *Вона ж.* Музей визвольної боротьби України у Празі // Укр. архів. енциклопедія: Д–М: робочий зошит / [ДКАУ, УНДІАСД; редкол.: І. Матяш та ін.]. – К.: ДЦЗД НАФ, 2006. – С. 330–331; *Вона ж.* Український історичний кабінет у Празі // Укр. архів. енциклопедія: Н–Я: робочий зошит / [ДКАУ, УНДІАСД; редкол.: І. Матяш та ін.]. – К.: ДЦЗД НАФ, 2007. – С. 150–152.

⁶ Яковлева Л. Празькі фонди в Києві // Пам'ятки України: історія і культура. – 1994. – № 3–6. – С. 120–122.

⁷ Лозенко Л. З історії Празького українського архіву ... – С. 90; Палієнко М. Архівні центри української еміграції ... – С. 313–315; Особові фонди у складі «Празького архіву»: [архівний довідник]: (комп'ютерний набір). – С. 108.

⁸ ЦДАВО України, ф. 14, оп. 7, спр. 984.

- ⁹ Там само, арк. 3.
¹⁰ ЦДАВО України, ф. 4703, оп. 2, спр. 49, арк. 6, 6 зв., спр. 53, арк. 5.
¹¹ Палієнко М. Г. Український історичний кабінет у Празі ... – С. 152; *Вона ж.* Музей визвольної боротьби України у Празі ... – С. 331.
¹² ЦДАВО України, ф. 3665, оп. 2н, спр. 447, арк. 8.
¹³ Там само, ф. 4703, оп. 2, спр. 89, арк. 224, 225.
¹⁴ Перелік фондів ЦДАВО України, які мають відношення до Празького українського архіву: [архівний довідник]: (машинопис). – 26 арк.
¹⁵ Особові фонди у складі «Празького архіву» ... – 10 арк.
¹⁶ [Архівні джерела з історії переміщень та опрацювання ПА] / [упоряд. Т. Боряк] // Грімстед Патриція

Кеннеді. «Празькі архіви» у Києві та Москві: повоєнні розшуки і вивезення еміграційної архівної українки. – К.: ДЦЗД НАФ, 2005. – С. 124.

- ¹⁷ ЦДАВО України, ф. 4703, оп. 2, спр. 26, арк. 4–22.
¹⁸ Там само, спр. 39, арк. 85–98.
¹⁹ Список фондів УІК після розбирання матеріалів співробітниками відділу ТФ ЦДІА [УРСР м. Києва] в жовтні – листопаді 1945 р. 20 грудня 1945 р. // Справа фонду № 3866, арк. 9–13 зв.
²⁰ Палієнко М. Архівні центри української еміграції ... – С. 328–330.
²¹ Лозенко Л. З історії Празького українського архіву ... – С. 90; ЦДАВО України, ф. 14, оп. 7, спр. 886, арк. 25.

УДК 930.(1-7)(477)

Вікторія Бондарчук

ПРИВАТНІ АРХІВИ ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРНОЇ АРХІВНОЇ СПАДЩИНИ

Висвітлено питання створення та функціонування приватних архівів в Україні, їх взаємодії з Державною архівною службою України.

Ключові слова: приватні архіви, Національний архівний фонд, нормативно-правові документи.

Освещено вопросы создания и функционирования частных архивов в Украине, их взаимодействия с Государственной архивной службой Украины.

Ключевые слова: частные архивы, Национальный архивный фонд, нормативно-правовые документы

There is an analysis of the existence and functioning of the private archives in Ukraine, their interaction with State Archival Service of Ukraine.

Key words: private archives, National Archive Fund, legal documents.

В умовах домінування приватної власності на певному етапі розвитку суспільства відбувається становлення приватних архівів. Окремі законодавчі акти, що стосуються приватних архівів, стали важливим доповненням архівних законодавств різних держав.

В Україні, як і в інших країнах, існують державні та недержавні архівні установи, діяльність яких визначається та узгоджується архівним законодавством. Документи приватних архівів відіграють важливу суспільну роль, якщо вони є доступними для громадян, оскільки суттєво доповнюють офіційну документацію, що зберігається в державних архівах.

Архівні установи, що функціонують в Україні, незалежно від їхньої форми власності, керуються у своїй діяльності Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів влади, положеннями або статутами про ці

установи. Сукупність, а точніше – ієрархічна система взаємоузгоджених і взаємопов'язаних норм цих правових актів є правовою базою функціонування архівів¹.

Приватний сектор в архівній сфері України представлений трьома категоріями: архівні установи, засновані фізичними особами та/або юридичними особами приватного права (приватні архіви); архіви фізичних осіб – власників приватних архівних зібрань, які мають право зберігати у себе документи Національного архівного фонду (НАФ); архівні підрозділи об'єднань громадян, релігійних організацій, а також підприємств, установ і організацій, заснованих на приватній формі власності.

Приватні архіви – архіви, що перебувають у приватній власності². Відповідно до архівного законодавства України приватні архіви ство-